

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 4. veljače 2009.

Pavlova mučenička smrt

Draga braćo i sestre, zaključujemo niz naših kateheza o svetom Pavlu: danas želimo govoriti o završetku njegova zemaljskog života. Drevna kršćanska tradicija jednodušno svjedoči da je Pavao umro mučeničkom smrću te da je mučeništvo podnio ovdje u Rimu. Novozavjetni spisi nam ne donose izvješće o tome. Djela Apostolska završavaju svoja izvješća spominjući uzništvo apostola Pavla, koji je ipak mogao primati sve one koji bi mu dolazili (usp. Dj 28,30-31). Samo u drugoj poslanici Timoteju nalazimo ove njegove proročanske riječi: "Jer ja se već prinosim za žrtvu ljevanicu, prispjelo je vrijeme moga odlaska" (2 Tim 4,6; usp. Fil 2,17). Ovdje se koriste dvije slike – obredna slika žrtve te slika, iz svijeta pomorstva, popuštanja priveza pri isplavljanju – koje na diskretan način aludiraju na događaj smrti i to okrutne smrti (to se možda jasnije vidi iz talijanskog prijevoda Biblije gdje spomenuti citat u slobodnom prijevodu glasi: "Što se pak tiče mene, samo što nisam prinio žrtvu ljevanicu, prispio je trenutak da razvijem jedra", pr.).

Prvo svjedočanstvo o svršetku svetoga Pavla dolazi nam iz prve polovice 90-ih godina prvog stoljeća, dakle nešto manje od tri desetljeća nakon njegove stvarne smrti. Riječ je, da budemo precizniji, o Pismu koje je Crkva u Rimu, sa svojim biskupom Klementom, napisala Crkvi u Korintu. U tekstu toga pisma poziva se vjernike da imaju pred očima primjer apostola i, neposredno nakon što se spominje Petrovo mučeništvo, navodi se sljedeće: "Zbog ljubomore i nesloge Pavao je bio prisiljen pokazati nam kako se postiže nagrada strpljivosti. Uhićen sedam puta, prognan, kamenovan, bio je Kristov glasnik na Istoku i na Zapadu, te je zbog svoje vjere stekao čistu slavu. Nakon što je propovijedao pravednost čitavom svijetu, i nakon što se otisnuo i do najudaljenijih krajeva na Zapadu, podnio je mučeništvo pred vladarima; tako je otišao s ovoga svijeta i prispio na sveto mjesto, postavši time najveći uzor strpljivosti" (1 Klem 5,2). Strpljivost o kojoj se ovdje govori nije sinonim za rezignaciju, već se odnosi na ono što je Pavao "pretrpio" za Krista. Diskutabilna je informacija, prema kojoj se pod izrazom "krajnji zapad" misli na Španjolsku, u koju je Pavao svakako kanio ići (usp. Rim 15,24).

Veoma je zanimljiv, međutim, red kojim se spominju dva imena: Petrovo i

Pavlovo, premda je ovaj obratan u svjedočanstvu Euzebija Cezarejskog iz 4. stoljeća, koji je, govoreći o caru Neronu, bio pisao: "Tijekom njegove vladavine upravo je u Rimu Pavlu odrubljena glava a Petar je bio raspet. To izvješće potvrđuju imena Petar i Pavao, koja su i danas ostala sačuvana na njihovim grobovima u tome gradu" (Hist. eccl. 2,25,5). Euzebije zatim u nastavku prenosi raniju izjavu nekog rimskog prezbitera koji se zvao Gajo, koja potječe s početka drugoga stoljeća: "Ja ti mogu pokazati trofeje apostola: ako odeš u Vatikan ili na Via Ostiense, ondje ćeš naći trofeje utemeljitelja Crkve" (isto, 2,25,6-7). "Trofeji" su nadgrobni spomenici, a radi se o samim grobovima Petra i Pavla, koje mi i dan danas nakon dva tisućljeća častimo na istome mjestu: ovdje u Vatikanu kada je riječ o svetome Petru, u bazilici Svetog Pavla izvan zidina na Via Ostiense kada je riječ o Apostolu naroda.

Zanimljivo je primijetiti da se dvojicu apostola spominje zajedno. Premda nijedan drevni izvor ne govori o tome da su oni istodobno obnašali svoje poslanje u Rimu, kasnija će kršćanska tradicija, na temelju povijesnih svjedočanstava i prije svega činjenice da su obojica pokopani u glavnom gradu carstva, obojicu smatrati utemeljiteljima Crkve u Rimu. Tako se, krajem 2. stoljeća, kod Ireneja Lyonskog u vezi apostolskog nasljeđa u različitim Crkvama čita sljedeće: "Budući da bi bilo predugo nabrajati nasljeđe svih Crkava, ograničit ćemo se na Crkvu koja je najveća i najdrevnija i svima poznata, Crkvu koju su u Rimu utemeljila i utvrdila dvojica najslavnijih apostola – Petar i Pavao" (Adv. haer. 3,3,2).

Ostavimo ipak sada po strani Petra i usredotočimo se na Pavla. Prvo izvješće o njegovu mučeništvu nalazimo u Pavlovim djelima, pisanim krajem 2. stoljeća. Ona spominju da ga je Neron osudio na smrt odrubljivanjem glave i da je kazna odmah potom izvršena (usp. 9,5). Datum smrti varira već u najstarijim izvorima, koji je smještaju između progona koje je pokrenuo Neron nakon požara u Rimu u srpnju 64. i posljednje godine njegove vladavine, to jest 68. (usp. Jeronim, De viris ill. 5,8). To računanje uvelike ovisi o kronologiji Pavlova dolaska u Rim, kojeg neki znanstvenici smještaju ranije, već u 56. godinu. Kasnije će tradicije precizirati dva druga elementa. Jedan, kojeg se najčešće drži legendom, je da se mučenništvo zbilo na Acquae Salviae, na Via Laurentina. Prema tome izvješću, nakon odrubljivanja glava je tri put odskočila a svaki je put iz zemlje potekao mlaz vode, zbog čega se to mjesto i danas naziva "Tri fontane" (Petrova i Pavlova djela Pseudo-Marcela, iz 4. stoljeća). Drugi, u skladu s drevnom, već spomenutom, tradicijom prezbitera Gaja, je da je pokopan "izvan grada... na drugoj milji Via Ostiense", ili preciznije "na imanju Lucine", koja je bila ugledna kršćanka (Pavlova muka Pseudo-Abdije, iz 4. stoljeća). Tu je, u 4. stoljeću, car Konstantin bio podigao prvu crkvu, koju su zatim između 4. i 6. stoljeća znatno proširivali carevi Valentin II., Teodozije i Arkadije.

Bilo kako bilo, lik svetog Pavla umnogome natkriljuje njegov zemaljski život i njegovu smrt; on je naime ostavio za sobom veličanstvenu duhovnu baštinu. Prvi patristički komentar, koji je do nas došao, o nekom novozavjetnom spisu je

komentar velikog Aleksandrijca Origena, vezan uz Pavlovu Poslanicu Rimljanima. Sveti Ivan Krizostom, osim komentara na njegove poslanice, napisat će o njemu sedam nezaboravnih panegirika. Sveti Augustin upravo njemu duguje odlučujući korak u svojem obraćenju. Sveti Toma Akvinski ostavit će nam lijep komentar na njegove poslanice, koji predstavlja najzreliji pod srednjovjekovnih egzegeza. Pravi preokret se zbio u 16. stoljeću s protestantskom reformom, koja je potaknula ponovno javljanje studija o njemu. Luther će, koliko god da to paradoksalno zvučalo, reći: "Od kada sam shvatio Pavla, nisam više moga cijeliti nijednog drugog naučitelja" (Tischreden br. 347), ali je njegovo sveukupno tumačenje Apostola na doličan način ispravio Tridentski sabor.

U 19. stoljeću, prikupljanjem najvrsnije baštine prosvjetiteljstva, dolazi do ponovnog oživljavanja pavlinizma na planu istraživanja koje je bilo više znanstveno. Do novih proučavanja Apostola dolazi prije svega u Njemačkoj i u tim je studijima u cijelosti osvjetljen povijesni vidik njegova lika, Crkava koje je ustanovio i samoga evanđelja koje je propovijedao. Na poseban su način izbile na vidjelo osobitosti njegova evangelizacijskog djelovanja, pridonijevši tako ocrtavanju njegove snažne osobnosti velikodušnog apostola i originalnog mislioca. U posljednje su vrijeme studije o Pavlu dobile novi zamah zbog rasprava vezanih uz središte njegove teologije, koje čak i neki protestantski autori nastoje odvojiti od Lutherova klasičnog stanovišta, dajući, u vezi kršćanskog identiteta, više prednost kategorijama sudjelovanja a manje pravnim kategorijama.

No, ne možemo šutke prijeći preko nekih vjerskih pokreta, koji su se javili u moderno doba u Katoličkoj Crkvi, a koji nose njegovo ime. Tako se u 16. stoljeću javila "Kongregacija svetoga Pavla" nazvana barnabiti, u 19. stoljeću "Misionari svetoga Pavla" ili pavlisti, te u 20. stoljeću mnogostruka "Famiglia Paolina" ("Pavlova obitelj") koju je ustanovio blaženi Giacomo Alberione, a da ne spominjemo svjetovni institut "Družba svetoga Pavla". U dobroj mjeri, pred nama ostaje lik jednoga apostola i veoma plodnog kršćanskog mislioca: svakom onom tko mu se približi to će biti na korist. U jednom od svojih panegirika, sveti Ivan Krizostom povukao je originalnu usporedbu između Pavla i Noe, te je ovako govorio: Pavao "nije povezivao drvene daske da bi sagradio arku; radije, namjesto da povezuje drvene ploče, sastavio je pisma i tako je istrгнуo od valova ne dvoje, troje ili petoro članova svoje obitelji, već cio svijet kojem je prijetila pogibao (Paneg. 1,5). Upravo to može i nadalje i uvijek činiti Pavao. Nadahnjivati se na njemu, kako na njegovu apostolskom primjeru tako i na njegovu nauku, bit će stoga poticaj, ako ne jamstvo, za učvršćivanje kršćanskog identiteta svakog od nas kao i za pomlađivanje čitave Crkve.

Papin pozdrav hrvatskim hodočasniciima na hrvatskom:

Srdačnu dobrodošlicu upućujem dragim hrvatskim hodočasniciima, a posebno vjerniciima iz župe Svetoga Ilije iz Kiseljaka. Baština i apostolski primjer svetoga

Pavla neka budu temelj i poticaj vašega kršćanskog svjedočenja i življenja.
Hvaljen Isus i Marija!

© Copyright - Libreria Editrice Vaticana